

Lőrincz Zsuzsa: Történetek

Egy kisfiú áll világos kabátjában és a jobb kezével tiszteleg.

A kisfiú három éves, a születésnapján készült a fénykép.

De ez nem születésnap képe. A három napja meggyilkolt édesapjától búcsúzik tisztelegve, annak temetésén, 1963. november 25-én. Az édesanyja kérésére ő búcsúztatta a zászlóval borított koporsót.

Julian Goodman, az NBC News alelnöke a tisztelgésről készített videót "a televízió történelmének leghatásosabb felvételének" nevezte.

1999 júliusában Lőrincz Zsuzsa keramikusművész New Yorkból repül Budapestre, majd tovább utazik Hódmezővásárhelyre, hogy részt vegyen „Az anyag határai” szimpóziumon. A repülőn olvassa a friss újsághírt, repülőbaleset következtében meghalt az egykori kisfiú, John Fitzgerald Kennedy Junior. Elhatározta, emléket állít a tragédiák sorának, a Kennedy családnak. Kennedy elnökhöz, a tv és újsághíreken túl, személyes emléke is fűződik. A George Washington University hallgatójaként sokszor a Fehér Ház közelében, egy lépcsőn üldögélve ebédelt meg otthonról hozott szendvicset. Közben kétszer látta nyitott kocsijában behajtani az elnököt a Fehér Házba.

A megemlékezéshez a hetvenes évek közepén elkezdett sorozatát, az Idol sorozatot használja fel. Ez az alap, amihez úgy nyúl, ahogyan soha addig és soha később. A sajtófotókat felhasználó szitanyomatain megjelenik a tisztelgő/apjától búcsúzó gyermek, az édesanyja és az édesapja. Boldog és szomorú pillanatok forrnak egybe.

Az Idol, Bálvány motívum a kora bronzkori kykládikus kultúrához és közvetlenül Hans Coper-hez kötődik. Hans Coper volt az, aki a modern kerámia számára felfedezte kykládokat, felélesztette, egyben saját személyére alakította annak értékeit.

Zsuzsa 1974-1975-ben, Oxfordban tanulva találkozott meghatározó módon Coper műveivel, aminek hatását megerősítette a később, New York-ban, a Metropolitan Museum-ban látott kiállítás és Coper katalógusa. Sok kísérletezés után megalkotta a saját Idol-ját. Hasonlít és mégis különbözik az előképektől. Mentese a konkrét emberi megjelenéstől, de azért humanoid. Legjobban talán nyújtott ötszög formával írható le, aminek erőteljes „vállai”, hosszú nyaka? feje? és összenőtt lábai vannak. Felül és alul nyitott.

Zsuzsa számára az idolek egyaránt jelentik az emberit és a lelkit, az istenit. Földből, agyagból vannak, tűzben égtek és az ég felé törnek. Nincs arcuk, fejük, a Kennedy sorozat kivételével nincs rajtuk emberalak. Csoportosan vagy magányosan állnak, néha összefognak, mint a kereszteslovagok és együtt menetelnek. Sokfélék: anyaguk agyag, kőanyag, porcelán, a korongozott, préselt, öntött test máz nélkül marad vagy mázat kap. A formába az alakíthatóság pillanataiban néha még belenyúl a művész, esetleg felöltözteti gazdag textúrákba vagy expresszíven megfesti. Végül a különböző égetési megoldások adják meg egy-egy szobor saját „arcát”.

Zsuzsa másik története még inkább az övé. Nem szeret róla beszélni, szobrokban mondja el. Ez az ő terápiája. A boldog gyermekkort a világháború szakította meg és a Budapesti csata. Édesapja a világháború után, a kommunista hatalomátvétel előtt Amerikába menekült. Édesanyjával háromszor próbálták meg követni őt, háromszor fogták el őket illegális

határátlépésért. Édesanyját internálták, börtönbe zárták, őt gyerekként egy hétig az Andrassy út 60-ban tartották fogva, míg döntöttek a sorsáról ÁVH vezetői. Az 1956-os forradalom után, az USA-ban egyesülhetett végre a család. Zsuzsa befejezhette a középiskolát és egyetemre mehetett. Szerelmes lett, megházasodott, gyerekei születtek. A gyereknevelés lett az elsődleges, és szerető orvos-biokémikus férje támogatása mellett a tanítás volt a meghatározó, a Pelham Art Centerben.

A gyerekek kirepülése és a magyar rendszerváltozás volt az a két esemény, ami 1990-től meghatározta az életét. Visszavásárolta és felújította egykori családi házát, a korábbinál több ideje és energiája maradt kerámiáinak megalkotására. A több idő és a művészi kiteljesedés együtt járt az őt ért traumák feldolgozásának vágyával. Az egyetemen meghatározó mestere volt Peter Voulkos, egyike azoknak, aki kerámiáival áthidalta a képzőművészet és a kerámiaművészet közötti hagyományos szakadékot. Az ő nyomdokain indult el csövekből épített szobraival, faliképeivel. Régóta vonzotta az extrudált cső, ezt hajlította, csavarta, gyötörte, formába kényszerítette. Az agyag „gubancok”, „görcsök” bele vannak szorítva egy határozott, zárt geometriai formába, ami a legtöbbször háromszög, ritkábban téglalap, néha kör. A külső forma szintén csövekből épül fel. A meggyötört csövek magukkal és egymással küzdenek, hánykolódnak. Frontálisra komponáltak. Hátra, a fal felé, oldalra, a zárt keret miatt, nincs kilépés, talán előre, a néző felé van egy kis hely, lehetőség az életre. Talán.

Sok kompozíción írást is találunk, ami sajnos nem olvasható. Zsuzsa rejtjelezve írta azokat, a kódot magának megőrizve. A szobrok szerencsére sok mindent elmondanak. Amit az idoloKnál hiányoltam, az emberi arc, itt sokszor megjelenik. Gyermeki arcként, baba fejeként, a háromszögek csúcsán. Hogy egyértelműen jelen legyen a humánus az embertelenségek közepette is.

Itt van egy művész, aki tanítványa volt Peter Voulkos-nak, Shoji Hamadának, kapcsolatba került Bernard Leach-csel, Lucie Rie-vel és Zeisel Évával, valamint sok más kiemelkedő kerámiaművésszel, művésszel. Közel ötven éve tanítja a kerámiát.

Van mit tanulnunk tőle a kerámiáról. Az örök optimizmusról. Az embernek maradásról.

Budapesten, 2021. június 16-án, Hans Coper halálának 40 évfordulóján.

Barabás Lajos